جهـــــانی‌شدن و بسط نماینـــــدگی

محمد پزشـــــکی
عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

آن چیـزی کـه دولـت را مهـم می‌کنـد ضـرورت وجـودِ دولـت اسـت و تـا ایـن ضـروروت باقـی باشـد دولـت هـم باقـی خواهنـد مانـد. گاهـی دولـت بواسـطه تامیـن امنیـت ضـرورت می‌یابـد، نظیـر دولـت مطلقـه هابـزی؛ گاهـی بواسـطه تامیـن رفـاه و گاهِ دیگـر بـرای قانـون. نیـز دولـت همـواره مـلازم قِسـمی نمایندگـی اسـت و از ایـن روی، نمایندگـی، بـه رغـم تحـول صورت‌هـای گوناگـون آن، بـه قـوت خـود باقـی خواهـد مانـد. اساسـا هـر پاسـخی کـه بـه آنارشیسـم می‌دهیـم، گویـی از ضـرورت دولـت و نمایندگـی سـخن گفته‌ایـم.

برخـی مدعـــی زوال دولـت و نمایندگـــی بـا پدیدارهایـی چـون جهانـی شـدنند. اسـتدلال ایشـان هـم ایـن اسـت کـه جهانی‌شـدن بواسـطه اینکـه برخـی عناصـر حقوقـی دولـت مـدرن را (کـه اساسـا بـا جمعیـت و مـرز تشـخص می‌یابـد) بـه چالـش می‌کشـد و یـا بی‌معنـا می‌کنـد، تهدیـدی جـدی بـرای دولـت و نمایندگـی

محسوب می‌شود؛ با این حال، دست‌کم به واسطه برخی تجربه‌های متاخر مانند پاندمی کرونا و یا جنگ اوکراین، اهمیت دولت و نهاد نمایندگی همچنان خودنمایی می‌کند. البته ممکن است به دلیل برخی روندهای نوظهور مانند دیجیتالی‌شدن و ظهور شبکه‌های اجتماعی، نمایندگی دچار تحول معنایی شود و یا شاهد نوعی رقیق‌شدن معنای نمایندگی باشیم؛ اما أصل نمایندگی ضرورتی تاریخی داشته و باقی خواهد ماند.

این سخن که دمکراسی مستقیم در حال جایگزینی با حکومت نمایندگی است، سخنی ناتمام و خلافِ شواهد تاریخیِ دور و نزدیک است. دمکراسی مستقیم پیشنهادی ناشی از ساده پنداشتن سیاست است، در حالی که سیاست به شدت پیچیده است. دمکراسی مستقیم با جمعیت کم و روابط اجتماعی محدود سازگار است، نه جهان نامحدود و متنوعی که ما در آن زندگی می‌کنیم. امروزه هم دولت و مناسبات اجتماعی در اوج پیچیدگی خود هستند. اساسا هر چه بیشتر وارد اتحادهای منطقه‌ای، قاره‌ای یا جهانی شویم پیچیدگی‌ها نیز بیشتر و نیاز به سازوکار نمایندگی پررنگ‌تر می‌شود.

جهانی‌شدن به رغم اینکه در ادعا، چالش و تقابلی بنیادین با مفهوم نمایندگی دارد، اما خود با ایجاد جامعه مدنی بین‌المللی یا همان گروه‌های فشار بین‌المللی و احزاب فراملی، در حال افزدون صورت‌های جدیدی از نمایندگی به صورت‌های پیشین آن است. ماجرای محاکمه حمید نوری توسط یک دادگاه بین‌المللی را از همین دریچه باید دید. حمید نوری را دولت ملی سوئد محاکمه نکرد، بلکه یک دادگاه بین‌المللی و دادستانی که مدعی نمایندگی طیفی از افراد، دولت‌ها و گروه‌هاست، محاکمه

کـرد. بنابرایـن روندهـای جـاریِ ملـی و فراملـی نه‌تنهـا نشـانه‌ای از زوال نمایندگی به دست‌نمی‌دهد، بلکه شـواهد قابل اطمینانی بـرای بسـط و تـداوم آن نیـز عرضـه می‌کنـد.

■ عمارت بهارستان- مجلس شورای ملی